

OPowieści NOWOCZESNE

mojej Mamie

NR 3278

FILIP MAZURKIEWICZ

OPOWIEŚCI NOWOCZESNE

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
MAREK PIECHOTA

Recenzent
MACIEJ GŁOGER

SPIS TREŚCI

Powrót		7
opowiadanie		7
nowoczesność — jaka i gdzie?		15
glossa historycznoliteracka		36
Miejsce/terytorium		49
anagram, czyli koszmar		50
groteska, czyli niesamowite		69
pieśń niesamowitego bez-miejsca		91
Stan wyjątkowy		115
dwóch suwerenów (Sienkiewicz)		115
<i>Z legend dawnego Egiptu</i> Prusa, czyli całkowite zaćmienie		133
Horus — wiedza interpretacji		140
Ramzes — rozum metafizyczny		146
Ludzie nowocześni		153
jądro jasności		158
święci ludzie		184
zarażeni		205
Maszyna i katastrofa		243
Realizm, realizm...		261
Bibliografia		273

Nota bibliograficzna | 283

Indeks osobowy | 285

Summary | 291

Résumé | 293

NOTA BIBLIOGRAFICZNA

Dwa teksty opublikowane w tej książce ukazały się wcześniej. Fragment rozdziału Stan wyjątkowy zatytułowany „*Z legend dawnego Egiptu*” Prusa czyli *całkowite zaćmienie* ukazał się w „*Opcjach*” 1998, nr 2 pod tytułem „*Z legend dawnego Egiptu*” Prusa. *Próba dekonstrukcji*.

Rozdział zamykający książkę zatytułowany *Realizm, realizm...* ukazał się w tomie zbiorowym *Realiści, realizm, realność. W stulecie śmierci Bolesława Prusa* pod redakcją Ewy PACZOSKIEJ, Bartłomieja SZLESZYŃSKIEGO i Dawida M. OSIŃSKIEGO (Warszawa 2013) pod tytułem *Stopień zero pisania a realizm Bolesława Prusa*.

INDEKS OSOBOWY*

- Adorno Theodor W. 24, 25, 33, 183, 184
Agamben Giorgio 104, 118, 119, 127, 185, 189, 200—202
Arendt Hannah 216, 217
Ariès Phillippe 166
Arystoteles 21, 156
Asnyk Adam 41
Augé Marc 21
- Bachórz Józef 71, 91, 195, 206, 262
Barthes Roland 61, 139, 161, 162, 166, 176, 177, 242, 263, 265, 268, 270, 271
Bartoszyński Kazimierz 50, 133, 134, 158
Baudelaire Charles 16, 79
Baudrillard Jean 21, 131, 132
Bauman Janina 23
Bauman Zygmunt 23—25, 36
Benjamin Walter 9, 11—13, 21, 25
Berent Waclaw 37, 42, 44, 253—256
Berman Marshall 9, 15—22, 25, 28, 208, 210, 249
Bielik-Robson Agata 9, 208
Bieroń Tomasz 134
- Bismarck Otto von 8
Blumberg Malwina 264
Bobrowska Barbara 206
Borges Jorge Luis 131
Borkowska Grażyna 38, 44, 48, 192, 195, 199
Brodzka Alina 113, 159
Brzozowski Stanisław 204, 205
Budrewicz Tadeusz 46, 70, 112, 199
Bujnicki Tadeusz 43, 253
- Canovan Margaret 217
Caravaggio Michelangelo Merisi da 266
Carrabino Ricardo 189
Cervantes Miguel de 225
Chaptal Jean-Antoine 13
Chatcheon Linda 58
Chmielewska Katarzyna 22
Chrzanowski Bronisław 41, 42
Chrzanowski Ignacy 200
Cichocki Marek 119
Collini Stefan 134
Culler Jonathan 134
Czarnecki Stefan 96
Czerwiński Marcin 133

---

* Indeks nie obejmuje *Bibliografii* ani *Noty bibliograficznej*.

- Dante Alighieri 81, 157, 270
 Dąbrowska Maria 7, 71, 186
 Deleuze Gilles 264
 Derrida Jacques 146–148, 202
 Dmowski Roman 193
 Dobrowolski Stanisław Ryszard 167,
 186, 250
 Doroszewski Witold 135
 Dostojewski Fiodor 16, 19, 21
 Dygasiński Adolf 41
 Dziadek Adam 65, 161, 280
- Eco Umberto 134
 Einfeld Oswald 13
 Eksteins Modris 29
- Falkowski Mateusz 243
 Falski Maciej 76
 Fałtynowicz Zbigniew 112
 Fedewicz Maria Bożena 86
 Féval Paul 225
 Fita Stanisław 206, 247
 Flis-Czerniak Elżbieta 195
 Forajter Waclaw 220
 Foucault Michel 12, 14, 15, 30–32,
 102, 117, 118, 156, 157, 183, 184
 Freud Zygmunt 87
- Gajda Tomasz 189
 Garbowski Tadeusz (pseud. Romski
 Juliusz) 60
 Gielata Ireneusz 159–161, 166, 168
 Gierasimiuk Jerzy 165, 260
 Gloger Maciej 39, 206
 Głowiński Michał 69, 70, 74, 78, 82,
 134, 206, 218, 253, 255
 Golubiewski Mikołaj 48
 Gombrowicz Witold 81, 270
- Grandville (włśc. Gérard Jean Ignace
 Isidore) 12
 Greimas Algirdas 134
- Habermas Jürgen 25–27, 233
 Handke Ryszard 78
 Haussmann Georges 16
 Hegel Georg Wilhelm Fryderyk 25–
 27
 Heidegger Martin 25, 165, 260
 Herer Michał 117, 264
 Homer 157
 Horkheimer Max 24, 25, 33, 183,
 184
 Humboldt Wilhelm von 156
 Hurko Josif 129
- Ichnatowicz Ewa 220
 Iłakowiczówna Kazimiera 261
 Irzykowski Karol 37
- Janion Maria 102–106
 Jasińska-Wojtkowska Maria 50, 133,
 158
 Jennings Lee Byron 86
- Kaczyński Jarosław 108
 Kaczyński Lech 108, 109
 Kadulska Irena 91
 Kafka Franz 121, 127, 202
 Kania Ireneusz 188
 Kartezjusz (Descartes René) 216
 Kayser Wolfgang 78, 83
 Kąkol Piotr 91
 Kerényi Karl 188
 Kłoczowski Jan Maria 68
 Kłosiński Krzysztof 61, 206
 Książnin Dionizy Franciszek 106
 Kochanowski Jan 158

- Kołąkowski Leszek 40, 41
Komendant Tadeusz 14, 102, 156
Konopnicka Maria 37, 41, 42, 102,
112–114, 158–162, 166–169, 171,
175, 176, 180, 181, 184, 186, 187, 202,
203, 205, 212, 228, 249–253, 255
Kopaliński Władysław 145
Kopernik Mikołaj 137
Koselleck Reinhart 233–235
Kot Karolina 162, 265
Kotara Janusz 189
Kowalów Barbara 189
Kowska Małgorzata 31, 118
Koziołek Ryszard 100, 105, 127, 130,
159–161, 166, 168
Krafft-Ebbing Richard von 206
Kristeva Julia 76
Królak Sławomir 131, 132
Krzemieniowa Krystyna 9
Krzywicki Ludwik 42
Krzyżanowski Julian 49
Kulas Joanna 48
Kulczycka-Saloni Janina 244
Kurek Agnieszka 189

Lacan Jacques 143, 189, 221, 222
Lange Antoni 22, 208
Lem Stanisław 243
Linde Samuel 179

Łagodzka Anna 217
Łukasiewicz Małgorzata 24, 25, 183,
233

Magnone Lena 166
Maciejewski Janusz 43, 48, 199, 253
Malik Jakub 206
Markiewicz Henryk 10, 22, 39, 44,
45, 208, 259, 264

Marszałek Robert 165, 260
Marks Karol 12, 208, 249
Matuszewski Krzysztof 147
Mazan Bogdan 38
Mickiewicz Adam 26, 48, 101–103,
105–107, 111, 114, 228, 230
Miller Richard 139
Mizera Janusz 165, 260
Moniuszko Stanisław 230
Mumford Lewis 243

Napoleon III 111
Naruszewicz Adam 106
Neuger Leonard 64, 94, 106, 230
Nietzsche Fryderyk 40, 140, 260
Nowak Piotr 104, 119, 185
Nycz Ryszard 36–38, 47

Opacki Ireneusz 133–139, 142, 145,
150
Orkan Władysław 254
Orłowski Hubert 9
Orzeszkowa Eliza 37, 42, 43, 49–53,
56, 59–67, 84, 101, 102, 105, 107,
154, 192, 206, 209, 212, 215, 218–
221, 234–237, 241, 242, 245, 263–
268
Osiński Dawid 195, 220

Paczoska Ewa 48, 195, 206, 220
Parnicki Teodor 164
Paweł św. 40
Pawliszczew Mikołaj 131, 267, 268
Pieścikowski Edward 186, 195
Piranesi Giovanni Battista 68
Platon 146
Płachecki Marian 7, 39, 41, 45, 46,
54–56, 60, 91–94, 97, 110, 129, 131,
196, 198, 266, 267

- Poe Edgar Allan 236
 Popławski Jan Ludwik 39, 42
 Potocki Antoni 37, 38
 Prus Bolesław 7–10, 18, 28–30, 33, 34, 36, 37, 39, 42, 47, 69–71, 74, 79–84, 86, 87, 90, 107, 108, 110, 130, 133–139, 142, 145, 147, 149, 151, 153–156, 186, 195–198, 224, 244–247, 255, 262, 266–270
 Przybyła Zbigniew 70
 Putin Władimir 109
- Rabińska Krystyna 29
 Renan Ernst 206
 Reszke Robert 87
 Reymont Władysław Stanisław 37, 111, 153, 206, 207, 211, 212, 214, 219, 220, 222–224, 234–237, 245, 246, 251, 257–259
 Rorty Richard 134
 Rutkowski Krzysztof 220
- Said Edward 34
 Salwa Mateusz 104, 119, 185
 Saussure Ferdinand de 65–67
 Sawicki Stefan 50, 133, 158
 Schimtt Carl 118, 119
 Sidorek Janusz 165, 260
 Siemek Marek J. 24, 183
 Sienkiewicz Henryk 42, 64, 94, 107, 115, 117, 118, 125–130, 132, 133, 186–189, 193, 195, 200, 215, 216, 229, 268
 Sikorski Janusz 9
 Skórnicki Jerzy 259
 Sławiński Janusz 133, 134
 Słowacki Juliusz 110
 Smith Adam 13
 Sobol-Jurczykowski Andrzej 131
- Sowa Jan 48
 Staff Leopold 140
 Staszic Stanisław 110
 Strug Andrzej 37
 Supiński Józef 195
 Swoboda Tomasz 242
 Szczubiałka Michał 243
 Szekspir William 101
 Szleszyński Bartłomiej 195, 220
 Szuster Marcin 9, 208
 Szweykowski Zygmunt 29, 30
 Szymanowski Waław 30
 Szymutko Stefan 187, 189
 Szypowska Maria 212
- Śliwińska Irmina 167, 186, 250
 Świętochowski Aleksander 24, 47, 60, 186, 191–194
- Tetmajer Kazimierz Przerwa 39, 41
 Todorov Tzvetan 134
 Tołstoj Lew 261
 Tomasik Wojciech 8
 Tomczok Paweł 205
 Trembecki Stanisław 106
 Trznadel Jacek 263
 Trzynałowski Jan 158, 163–165
 Tusk Donald 186
 Tynecka-Makowska Słowinia 38
 Tynecki Jerzy 44, 253
- Walters Johnatan 94
 Weinreb Alice 94
 Weintraub Wiktor 271
 Wester Ellen Sofia 229, 230
 Wilczyński Grzegorz 264
 Winiarski Leon 42
 Wiśniewska Irena 192
 Witwicki Władysław 146

- Włodarski Józef 91
Wolff Stefan 13
Wolicki Krzysztof 165, 260
Wołowiec Grzegorz 22
Wybicki Józef 91, 92, 94, 95, 96
Wyborski Roman 161
Wyka Kazimierz 22, 36, 208
Wyrwas-Wiśniewska Monika 34
- Yourcenar Marguerite 68, 69
- Zabłocki Franciszek 106
Zagajewski Adam 161
Zembrzuski Stanisław 131
Zimand Roman 38–42
Zola Emil 12
- Żabski Tadeusz 9, 133, 244, 269
Żeromski Stefan 37, 95, 111
Żmigrodzka Maria 50

Filip Mazurkiewicz

MODERN STORIES

Summary

The book deals with the nineteenth-century relations between the notion of modernity — prior to that epoch, and the subsequent literary periods — namely, romanticism, positivism, and modernism. Modernity is defined here with regard to tradition that used to read it within the frames of steam and electricity as a certain breakthrough, or rift that marked the beginning of the nineteenth century, rather than a simple continuum of the Enlightenment projects. It would thus be a broadly understood dynamic social, cultural, economic, and political construct that would be rich in strong as well as multifaceted effects. In this way, the subsequent periods would represent various types of reaction (from negative to affirmative ones with neutral in-between) to the challenges posed by a modern and modernizing world.

The argument presented in this book is predominantly based on texts that emerged in the second half of the nineteenth century, particularly positivist literature as well as from the texts representative of anti-positivist turn. The very notion of positivism has been critically examined in the book. The reader, however, will find here few references to works written earlier — that is, in the romantic period, as well as later ones, composed in the late modern era. The exemplifications comprising this book most often concern, however, they are not limited to, short pieces of writing — namely, novellas and stories in the main. The reader will also encounter discussions on the whole novels as well as their carefully selected fragments. The authors whose works have been analyzed and interpreted are the following: Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Henryk Sienkiewicz, Adam Mickiewicz, Józef Wybicki, Waław Berent, Władysław Stanisław Reymont, Aleksander Świętochowski, and Maria Konopnicka.

In elaborate and often “microphysical” analyses theoretically drawn from post-structuralism, deconstruction, and psychoanalysis there are such conceptual constructs as the issue of the state of emergency, phantasmatic sphere, ana-

grammatic forms, *homo sacer*, and many others. The book presents the quest for the genius loci that gave rise to Polish culture and literature; the unique space that is stretched between East and West, between novelty and underdevelopment, between freedom and bondage. The underlying inspiration for the book was an overriding, yet hitherto unformulated in any direct way, question of modernity, and to put it more precisely, the question of historical provenience and intricacies of Polish phobias, phantasms, and collective sensitivity. Thus understood, the book reads as an essay which, by delving into the bygone matter, makes an attempt at understanding its epoch.

Filip Mazurkiewicz

RÉCITS MODERNES

Résumé

L'ouvrage traite du problème des associations qui, d'après l'auteur du travail, se sont réalisées entre la notion de la modernité, devenue primordiale au XIXe siècle, et les courants littéraires qui se sont alors succédé : le romantisme, le positivisme et le modernisme. La modernité est définie, dans le présent travail, au sens traditionnel du terme, c'est-à-dire comme un phénomène propre au siècle de la *vapeur* ou de *l'électricité*, comme une sorte de tournant ou bien une rupture marquant le début du XIXe siècle plutôt qu'une simple continuation du projet des *Lumières*. Au sens large, ce serait donc une dynamique construction sociale, culturelle, économique et politique dotée d'une réaction forte et multiforme. Les courants littéraires successifs seraient, dans cette acception, des façons différentes de réactions face aux défis du monde moderne et de la modernité, à commencer par des réactions négatives, indifférentes et enfin affirmatives.

L'approche adoptée dans cette publication se concentre notamment sur les textes de la seconde moitié du XIXe siècle, en particulier sur la littérature née du positivisme et du tournant antipositiviste. Le lecteur y trouvera également quelques références aux titres des ouvrages rédigés auparavant, c'est-à-dire à l'époque romantique, mais aussi ultérieurement, c'est-à-dire en plein modernisme. Les exemples de textes sont empruntés le plus souvent à des formes brèves — nouvelles et récits, mais également à d'autres formes. Certains passages sont consacrés à l'analyse des romans entiers ou de leurs fragments. Les auteurs dont les textes ont été étudiés et interprétés, ce sont Bolesław Prus, Eliza Orzeszkowa, Henryk Sienkiewicz, Adam Mickiewicz, Józef Wybicki, Wacław Berent, Władysław Stanisław Reymont, Aleksander Świętochowski et Maria Konopnicka.

Ces analyses, souvent approfondies, voire « microphysiques », s'inspirent théoriquement du poststructuralisme, de la déconstruction et de la psychanalyse et comprennent les notions comme la question de l'état-major, de la sphère

phantasmatique, de l'anagramme, de *l'homo sacer* et de bien des autres. L'étude cherche à définir la spécificité de terrain de la création des culture et littérature polonaises : terrain étendu entre l'Est et l'Ouest, entre la modernité et l'ignorantisme, entre la liberté et la servitude. Au départ, cet ouvrage s'inspire implicitement d'une interrogation majeure, quoique non exprimée directement, sur la contemporanéité, c'est-à-dire sur les origines et la complexité historiques des phobies, des phantasmes et de la sensibilité commune des Polonais. De ce point de vue, le livre est un essai qui, en se référant au champ de recherche du temps passé, cherche à comprendre son époque.

Na okładce wykorzystano (undated) Ephemera Advertisement for Pacific Coast Trunk Store.
Courtesy of California Historical Society

Projekt okładki

ANNA GAWRYŚ

Redaktor techniczny

MAŁGORZATA PLEŚNIAR

Korektor

MARZENA MARCZYK

Łamanie

MAREK ZAGNIŃSKI

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-361-8

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-362-5

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 18,5. Ark wyd. 18,0.
Papier offset. kl. III, 90 g   Cena 22 zł (+VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Filip Mazurkiewicz – adiunkt

w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej

im. Ireneusza Opackiego

w Zakładzie Literatury Poromantycznej UŚ.

Autor książki (napisanej razem z Jerzym Paszkiem)

Przeżyłacie Ferdynurke (Katowice 1998).

Zajmował się twórczością Teodora Parnickiego,

na ten temat opublikował m.in. książkę

Podróż na Atlantydę. O I tomie "Norwej Baśni"

Teodora Parnickiego (Katowice 2012);

literaturą o Zagładzie Żydów.

Publikował m.in. w „Pamiętniku Literackim”,

w „Tekstach Drugich” i „FA-art”.

Aktualnie jest współwykonawcą projektu

NCN MAESTRO – „Męskość w literaturze

i kulturze polskiej

od XIX wieku do współczesności”.

Więcej o książce:

CENA 22 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+VAT) | ISBN 978-83-8012-362-5

